№ 112 Յուլիսի 12 (24) 1879 Յուլիսի 12 (24) № 112

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ կէս տարվանը 6 րուբլ:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція „Мшакъ"

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կօպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ինչի մեր դպրոցները միշտ խռովեալ դրութեան մէջ են:—Ներքին տեսութիւն: Նամակ Ալեքսանդրապօլից: Ներքին լուրեր:—Արտաքին տեսութիւն: Ֆրանսիա:—«Մշակի» հեռագիրներ:—Յայտարարութիւններ:—Տեղեկացոյց:—Բանասիրական: Վ. Ագուլիսի վերջին անցքերը:

ԻՆՉԻ ՄԵՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ ՄԻՇՏ ԽՌՈՎԵԱԼ ԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ԵՆ

Այս տարվայ Ագուլիսի դըպրոցի անցքերը, անցեալ տարվայ Շուշու դպրոցի մէջ պատահած երկպառակութիւնները բացառութիւն չեն մեր հայոց դպրոցական կեանքի մէջ: Այդ խռովութիւնները, այդ անկարգութիւնները, այդ ինտրիգաները միշտ կը պատահեն, քանի որ մեր դպրոցը չի դառնայ բոլորովին ժողովրդական, քանի որ նրա վրա անսահման չեն իշխի երկու կամայական ույժեր, ժողովրդի մէջ հեղինակութիւն համարվող երկու տարրեր՝ մինը աղայութիւն, իսկ միւսը հոգևոր իշխանութիւն:

Մեր դպրոցները, թէ տարրականները և թէ միջնակարգները, կատարելապէս ժողովրդական են. Նրանց մէջ ուսանում են ամբոխի զաւակները, նրանք պահպանվում են ժողովրդի նուիրատուութիւններով և օժանդակութեամբ: Իսկ հոգևորականը, որ ինքն նիւթապէս ոչինչ չէ նուիրում, միաւորապէս անկիրթ լինելով բարոյապէս էլ չէ կարող նպաստել դըպրոցի առաջադիմութեանը, պահանջում է պատիւ, պահանջում է դպրոցի վրա անսահման կերպով իշխելու իրաւունք: Նոյնը անում է և աղան, այն զանազանութեամբ, որ շատ անգամ և մեծ մասամբ փողերը նուիրում է դպրոցին, բայց վերջը աշխատում է դպրոցի մէջ հոգաբարձու ընտրվել, եկեղեցու մէջ երեցփոխան ընտրվել,—և մեծ մասամբ շահով յետ է ստանում իր նուիրած գումարը: Հոգևորականը և աղան երկուսն էլ նայում են եկեղեցու և դպրոցի վրա ոչ թէ որպէս ժողովրդի համար կրթիչ, բարոյականացնող հիմնարկութիւնների վրա, այլ որպէս իրանց անձնական եկամուտի աննահատատ աղբիւրների վրա....

Տգէտ և սարկահոգի ժողովուրդը չը գիտէ իր սեփական միջոցներով և ջանքերով ստեղծած հիմնարկութիւնները իր սեփական ույժերով կառավարել, այլ դիմում է իր խնամակալներին՝ տգէտ և շահասէր հոգևորականին, վաշխառու աղային.... իսկ այդ երկուսի համար ժողովուրդը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ մի կթան կով, նրանց համար եկեղեցին և դպրոցը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ արծաթի մադան որ ստեղծված է միայն դրա համար որ հոգևորականը և աղան դրանցից անձնապէս շահվեն....

Յանկարծ յայտնվում է մէկը ժողովրդի միջից, որ հասկանում է նրանց յարած որոգայթները,— և ահա կռիւ, աղմուկ, ինտրիգաներ.... Վերջը հոգևորականը և աղան լաւ են համարում քանդել դպրոցը, քան թէ յանձնել նրան կրկին ժողովրդի ձեռքը:

Մինչև որ մեր ժողովուրդը չի հասկանայ այդ ճշմարտութիւնը, մինչև որ ինքն իր ույժերով չի կառավարի իր դպրոցները, մինչև որ չի ազատի իր հիմնած ուսումնարանները աղայի և հոգևորականի հարստահարող իշխանութիւնից,— մեր դպրոցները միշտ կը լինեն նոյն խռովեալ դրութեան մէջ:

Պատահում է որ աղան և հոգևորականը անմիջապէս իրանք չեն ներգործում, այլ ինչպէս պատահած է Շուշու մէջ ազդում են մի որ և է անորոշ աշխարհական անձնաւորութեան օգնութեամբ, որ ոչ հոգևորական է, ոչ էլ աղաների դասակարգին է պատկանում: Այդ տեսակը լինում է հոգևորականի կամ աղայի վարձված արբանեակ: Սրանից էլ պէտք է զգոյշ կենայ ժողովուրդը: Ժողովուրդը ինքն պէտք է կառավարի իր դպրոցը, առանց սորա կամ նրա հեղինակութեանը ենթարկվելու:

Ժողովրդի դպրոցը պէտք է ժողովրդական լինի: Ժողովրդի ընտրվածները պէտք է միմիայն ժողովրդից կախված լինեն, ընտրողներին ենթարկվեն և նրանց իրանց գործունէութեան ամեն մի քայլի համար հաշիւ տան:

Գ. Ա.

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Վ.-ԱԳՈՒԼԻՍԻ ՎԵՐՋԻՆ ԱՆՑՔԵՐԸ

(Շարունակութիւն և վերջ)

Գ.

Մարտի 24-ի ընդհանուր ժողովը, որպէս տեսաւ ընթերցողը, վերջացաւ նրանով, որ ընտրվեցաւ մի մասնաժողով պ. Մարտիրոս Տէր-Մկրտչեանի նախագահութեամբ, որ պէտք է մշակէին այն հարցերը, որոնք յարուցվեցան ընդհանուր ժողովի մէջ:

Առհասարակ խօսելով, ճշմարտութիւնը պահանջում է խոստովանվել, որ Տէր-Մկրտչեանի ազգատոհմը այն յարգելի և միշտ երախտաւոր գերդաստաններից մէկն է եղել, որոնց մատուցած բարերարութիւնները Ագուլիսի թէ դպրոցներին, թէ վանքերին, թէ եկեղեցիներին, և թէ այլ հիմնարկութիւններին, միշտ անմոռաց կը մնան ամեն մի ագուլեցու սրտում, և միշտ պատկառանքով է վերաբերվում ամեն մարդ դէպի այդ ազնիւ ազգատոհմը, որ իրապէս արժանի է պատուելու: Մկրտիչ աղան, գերդաստանի այդ ծերունի նահապետը, որ այժմ դեռ կենդանի է, այն առաքինի անձնաւորութիւններից մէկն է, որի նմանները խիստ հազուագիւտ են մեր հին ծերունիների մէջ:

Մկրտիչ աղան Ագուլիսի դպրոցների նուիրատուների մէջ առաջինն է, որ ստորագրել է համեմատաբար աւելի մեծ գումար, եթէ չենք սխալվում, 7000 րուբլի: Պատմվում էր, և պէտք է ճիշդ լինի, որ բարեպաշտ ծերունին իր արդէն պատրաստած կտակի մէջ նշանակել է, որ յիշեալ գումարը ստացվի իր ժառանգներից: Բայց այն ևս խօսում էին, որ ժառանգներից մէկը, պ. Մ. Տ. Մ. աշխատելիս է եղել, որ համոզէ հօրը, որպէս զի նա կտակի դպրոցներին վերաբերեալ մասը ջնջէ: Մենք բոլորովին հաւատալ չենք կարող, որ Մկրտիչ աղայի նման բարեպաշտ անձը յօժարվէր ոչնչացնել մի բարի գործ, որ մշտապէս անմոռաց պիտի պահէր նրա յիշատակը: Բայց ինչ որ վերաբերում է որդու մտադրութիւններին, մենք մի փոքր կասկածաւոր ենք: Ի հարկէ, մենք շատ հաւատ չէինք ընծայի այն խօսքերին, որ խօսվում էին, եթէ այդ պարոնը մի քանի անգամ մասնաւոր խօսակցութեան մէջ, և մի քանի անգամ վկաների առջև մեզ ասած չը լինէր, թէ «իմ հայրը ի զուր է կտակել Ագուլիսի դպրոցներին մի այնքան գումար, թէ Ագուլիսի դպրոցներից ոչինչ օգուտ սպասել կարելի չէ»: Մենք հարցրինք.—«Ուրեմն ի՞նչ անելու էր ձեր հայրը»: Նա պատասխանեց. «Եթէ հայրս այն գումարը ինձ տալու լինէր, ես աւելի օգտաւէտ բարեգործական նպատակի կը ծառայեցնէի:»

Մենք մի մեծ նշանակութիւն չենք տալիս վերոյիշեալ խօսակցութիւններին, բայց միանգամ մի պարոն ցոյց տուեց մեզ մի նամակ, որի բովանդակութեանից երևում էր, որ դեռ ևս շատ տարի առաջ պ. Մ. Տ. Մ. յայտնել է իր տհաճութիւնը հօր Ագուլիսի դպրոցներին մի այնքան նշանաւոր գումար կտակելու մասին: Բացի դրանից մեզ աւելի կասկածանքի մէջ էր գցում պարոնի և այն վարմունքը, որ միշտ աշխատում էր դպրոցների թէ ներկան և թէ ապագան աւելի սև գունով նըկարել հօր աչքումը....

Հիմայ դառնանք դէպի մեր յօդուածի շարունակութիւնը:

Պ. Մ. Տ. Մ. վերոյիշեալ ձգտումները անյայտ չէին ագուլեցիներին: Այն օրից, որ մասնաժողով կազմվեցաւ դպրոցների դրութիւնը բարւոքելու համար, այն օրից, որ նա իրան մասնաժողովի նախագահ նշանակեց և միւս անդամներին ընտրել տուեց իր մերձաւորներից միայն, որոնք բոլորը նրա հլու հպատակներն էին,—այն օրից ագուլեցիք (ի հարկէ մտածողները միայն) ոչինչ բան չէին սպասում այդ մասնաժողովից, և ոչ յոյս ունէին, թէ մասնաժողովը կը ցանկանար մտածել դպրոցների նիւթական դրութիւնը ապահովելու միջոցների վրա, որ նրանց գլխաւոր գործը պէտք է լինէր: «Ծիծաղելի բան է, ասում էր մի պարոն, ի՞նչպէս կարելի է յանցաւորներին դատաւոր նշանակել իրանց վրա. այդ մարդիկը, որ 12 տարի դպրոցների փողերը իրանց գրպանումն են պահել, և ամենևին յօժարութիւն չունեն տալու, ի՞նչու կասեն ուրիշներին, թէ բերէ՛ք փող տուեցէ՛ք. չէ՞ որ, այդ ուրիշները նրանց կասեն.—առաջ դուք տուեցէ՛ք, յետոյ մենք էլ կը տանք:»

Կասկածանքները մասամբ իրաւացի էին, առաւել պ. Մ. Տ. Մ. վերաբերութեամբ. որովհետև այդ պարոնին չէին համարում ագուլեցի, այլ Մոսկվայի քաղաքացի, որ ժամանակաւորապէս միայն եկել էր Ագուլիս, և սպասում էր, որ իր ժառանգութիւնը (նրա հետ, եթէ կարելի է, հօր դպրոցներին կտակած փողերը) ստանայ և թողնէ գնայ: Այս հանգամանքները, որ իրաւ այսպէս կարծել էին տալիս, մեծ ազդեցութիւն ունէին մասնաժողովի գործունէութեան վրա, որի կառավարութեան ղեկը գտնվում էր պ. Մ. Տ. Մ. ձեռքում: Եւ պէտք է դպրոցների նիւթական դրութիւնը ապահովելու խնդիրը կամ բոլորովին խեղդվէր, կամ նրա վրայից պիտի անցնէին հարևանցօրէն, ի՞նչու: Նրա համար որ, մասնաժողովի նախագահը, ինչպէս շատերը մտածում էին, բնաւ չէր ցանկանայ պաշտպանել այն հարցը, թէ պէտք էր հաւաքել նուիրատուների մօտ գտնված դպրոցական փողերը, որովհետև նոյն նուէրների շարքում գըտնվում էր և իր հօր ստորագրած 7000 րուբլին, որ նա ցանկանում էր ինքն ստանալ և մի ուրիշ բարեգործական նպատակի համար գործ դնել.....

Եթէ այդ այդպէս էր, եթէ այդ բոլորը գիտէին, էլ ի՞նչու էին ընտրում այս տեսակ անձինքներին: Ո՞վ ընտրեց. նրանք իրանք իրանց ընտրել տուեցին և ոչ ոք էլ ձայն չը հանեց: Ագուլեցիք զարմանալի մարդիկ են, նրանք միայն ետևից խօսել և տրտնջալ գիտեն, իսկ առջևում կը լռեն: Բացի դրանից, ագուլեցին իր գիւղի մէջ, հէնց իր հայրենիքում պանդուխտ մարդ է. նա տարիներով օտարութեան մէջ է լինում, վերադառնում է, մի կամ երկու ամիս մնում է տանը, և ոչ մի հասարակական գործ նրան չէ հետաքրքրում. «ես ի՞նչ բան ունեմ, ասում է նա, ինչ ուզում են, թո՛ղ անեն, ինչու եմ գլուխս ղալմաղալի մէջ գցում...» Կան մի քանի աղաներ միայն, որոնք այնտեղից չեն հեռանում, նրանք են, որ ամեն գործ իրանց ձեռքըն են առել: Ժողովուրդը բոլորովին անտարբեր է պահում իրան:

Ցաւալին այն էր, որ մասնաժողովի անդամների մէջ չը կար և ոչ մէկը, որ միւսներին հակառակ լինէր. բոլորը մէկ հոգւով, մէկ սրտով միացած էին: Բոլորը այնպէս յարմարացրած էին, որ պարոն նախագահը որպէս ածելու լինէր նրանք այն եղանակով պար կը գային: Մի մարդ միայն օտար էր նրանց մէջ, և դա էր պ. Բ. Տէր-Միքայէլեանը, որը հէնց առաջին նստից յետոյ հրաժարական տուեց և դուրս եկաւ նրանց միջից: Այդ պարոնի հրաժարականի մէջ այն կէտերը աւելի ուշադրութեան արժանի են, որ նա սկզբից յայտնեց նրանց, թէ մասնաժողովի գլխաւոր գործը պէտք է լինի մտածել դպրոցների նիւթական դրութիւնը ապահովելու միջոցների վրա, բայց քանի որ մասնաժողովը զբաղվում է չնչին, մանր և երկրորդական հարցերով, նա բոլորովին ապարդիւն է համարում այս տեսակ ձեռնարկութիւնները:

Վերոյիշեալ բոլոր ենթադրութիւնները աւելի կը ստուգվեն, եթէ քննելու լինենք մասնաժողովի գործունէութիւնը:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՕԼԻՑ

30 յունիսի

Նիւթի մի ահագին քանակութիւն դարսված է մտքումս, որի մասին գրում եմ Նամակումս։

Հիմնուած անկողմնապահութեան սկզբունքի վրա՝ ես սկսում եմ իմ Նամակը։ Կամենալով մի հրապուրիչ սկիզբ տալ Նրան, ես ընտրում եմ իմ նիւթերի ամենահետաքրքրականը «Աչքակապութեան սիստեմա»։ Ամենայն ժողովրդի, ամենայն քաղաքի և ամենայն հասարակութեան մէջ կայ «աչքակապութիւն», թէ Նրա գռեհիկ ամբոխի, թէ Նրա բարձր զարգացած դասակարգի մէջ։ Ըստ տրամադրութեան այս ընդհանրացած օրէնքի, և մեր հասարակութիւնը ազատ չէ այս օրէնքից։ Որովհետև աչքակապութիւնը ունի իր այլ և այլ կողմերը, դրա համար ես էլ բաժանում եմ այս երևոյթը մի քանի տեսակների։ Առաջին մէթոդ։

Ուղիղ եօթը տարի է, որ մենք թէ պատգամաւոր, թէ հոգաբարձու, թէ ծանօթ, թէ անծանօթ, վերջապէս մենք բոլոր քաղաքովս գիտէինք թէ մեր հոգևոր-դպրոցի հայոց լեզուի ուսուցիչ Ցափէթ-Լուկասը իր ուսումը աւարտել է մի ստորակարգ ուսումնարանում։ Բայց այս տարի յանկարծ յայտնվում է, որ պարոնը ձեռին պատրաստ ունի բարձրագոյն ուսումնարանի դիպլօմ։ Ո՞վ է տեսել դիպլօմը. միայն պ. Հուր-Հերը։ Երևում է, որ մենք սաղ քաղաքով խաբված ենք, որ մեր աչքին Թոզ են փչել, կամ Նոր են ուզում փչել.... Այդ մի և Նոյն բանն է։

Երկրորդ մէթոդ։

Այս մի և Նոյն ուսուցիչը իւրաքանչիւր տարի ազգասիրաբար զոհում է իր ռոճկից 500 րուբլ։ Ա՛յ, ինչպէս։ Անցեալ տարի երկու, երեք քաղաքից ստանում է պարոնը ուսուցչութեան պաշտօն վարելու հրաւիրանաց Նամակներ, տարեկան 1500 րուբլ ռոճիկով։ Ջէ, ասաւ բարեխիղճ ուսուցիչը,—ես չեմ հեռանայ այս տեղից, ես իմ կաթը գետին չեմ կթի։ Ա....քաղաքի 1000 րուբլն ես Նախադաս եմ համարում ուրիշ քաղաքների 1500—ներից։ Ո՞վ է տեսել Նամակները.—դժէնտլմէն Հուր—Հերը։

Երրորդ մէթոդ։

Հարցաքննութիւն էր Արղութեան օրիորդաց դպրոցում Աշխարհագրութեան առարկայից։ Հանդիսական արք և կանայք լիքն էին, բայց հարցաքննիչ—ոչ ոք։ Բոլորն էլ բերանները խփած Նստած էին, կարծես մումիա լինէին։ Հարցաքննիչները միայն իրանք ուսուցիչներն էին։ Իրանք չափում և իրանք ձևում էին։ Դուրս էին կոչում աշակերտուհիներին և հարցնում էին, ինչ որ որոշել էին հարցնել։ «Աղջի, դու այս պատմի՛ր, աղջի... դու այն պատմի՛ր» պրծաւ գնաց։

Չորրորդ մէթոդ։

Մի հարուստի խօսակցութիւն դատարկաշրջիկ պարոնի հետ։

—Էս ինչեր են գրում, ախպէր, ուսումնարանների վրա։

—Շառեր են մոկոնում, աղայ, զրպարտանք, Թշնամութիւն,—ուրիշ ոչինչ։ Ուզում են որ ուսումնարանները փակենք։

—Դա՛... «մռմռում է քթի տակ համոզված հարուստը և հեռանում է։ «Ազատիր մեզ, Աստուած, այդպիսի դատաւորներից։

Այսպէս են ասում առհասարակ և մեր հասարակութեան ղէկավարները, մեր երեցփոխանները ու հոգաբարձուքը, երբ Նրանցից հաշիւ է պահանջում հասարակութիւնը։ Այսպէս է ասում և մեր այժմեան գանձապահ—հոգաբարձու խեղճ, քրիստոնեայ Ց....աղէն, որի մօտ կայ պահեստի 14,000 րուբլի փող, առանց բարաթի, առանց տոկոսի։ Ասենք այդ ոչինչ. հասարակութիւնը էնպէս հաւատացել ու տուել է։ Բայց հիմա այս է ծիծաղելին, որ յառաջ որքան հաւատացել է, հիմա այնքան չէ հաւատում։ Զարմանալի հասարակութիւն է այդ մեր հասարակութիւնը։ Ընտրողութեան ժամանակ ոչխարի Նման իրար ետևից ձայն են տալիս, առանց իմանալու, թէ ինչպիսի մարդու համար են ձայն տալիս. իրար ետևից վազում, իրար կարգ չեն տալիս ու քուէ են գցում, առանց իմանալու, թէ ինչպիսի մարդու համար են քուէ գըցում,—սկզբից գովում, փառաբանում, անհատ են դարձնում,—յետոյ էլ ասում են. «Ջէ, լաւ մարդ չէ»։ Ոչ լաւին յարգանք կայ և ոչ վատին անարգանք, չէ, երկուսին էլ անարգանք..... Աւելացնելիս էլ ասում են «կերաւ», պակասացնելիս էլ ասում են «կերաւ». շուտ էլ են տալիս ասում են «տակը դրեց», ուշ էլ տալիս, ասում են «տակը դրեց» բէքմաղ, բէքմաղ հասարակութիւն.....

Դէ՛ արի ու հիմա խեղճ Ց.... աղէն մեղադրի. ախր էսպէս հասարակութեան հետ ո՞վ զահլայ ունի գործ ունենալու։ «Հաշիւ ու հաշիւ....» Տօ տնաքանդներ, մի քիչ համբերեցէ՛ք, մարդը գործերը կարգի տակ դնի, «լէնն ընկնի» յետոյ «էլի հաշիւ...» չէ՞ք տեսնում ինչ ընկած դրութեան մէջ է վաճառականութիւնը։ Ուսումնարան էք ուզում շինել, մի տարի էլ յետոյ շինեցէ՛ք, երկու տարի էլ յետոյ շինեցէ՛ք. ինչ վնաս......

Ճշմարիտ որ շատ ընկած դրութեան մէջ է մեր վաճառականութիւնը։ Վաճառականների տրտունջը գժուացրել է մեզ «առուտուր չը կայ»—«առուտուր Աստուած տայ»։ Ամբողջ օրեր Նրանք անց են կացնում պարապութեան մէջ, տրտնջալով, մտաբերելով անցեալ գործունէութիւնը և մխիթարվելով միայն անցեալի յիշատակով։ Բայց մէկը չը կայ Նրանց մէջ, որ մտածի, թէ ախր ինչո՞ւ համար չը կայ առուտուր։ Նրանք մտաբերում, հառաչում և սպասում են։ Սպասում են, թէ մէկ էլ երբ «Արևելեան հրէշի» կտրված գըլխի տեղ Նորը կը բուսնի և կը փայլեն օրեր կըտրելու այդ գլուխը։ Այսինքն մէկ էլ երբ սար ու ձոր կը Ներկվի արիւնով, որ իրանք աջողակ գործ ունենան։ Տէ՛ր Աստուած... ինչ հրէական բաղձանք.... հեռի հայերից։

Նրանցից աւելի Նախապաշարվածները զանազան վերացական պատճառների են վերագրում այս տարվայ առուտուրի անմխիթար դրութիւնը։ Մէկն ասում «էս տարի շատ Նուսուրաթ տարի է։» Միւսը,—փիս ժամանակ է,—իսկ երրորդը.....« մեր մեղքիցն է....» Գիտէ՞ք ընթերցող, Ալէքսանդրապօլ քաղաքում շատ ձախորդութիւններ «մեր մեղքից են» յառաջ գալիս։ Օրինակ, այս տարի չորայքն անցաւ, անձրև քիչ եկաւ...«մեր մեղքիցն է»։ Այս տարվայ հացի Թանգութիւնն էլ «մեր մեղքիցն է», վերջապէս մեզ մօտ առանց «մեղքի» ոչինչ չէ լինում....

Դիւքեան, դիւքեան, դիւքեան.... Անցո՛րդ, մըտիր մեր քաղաքի մէկ ծայրից, դուրս արի միւս ծայրից, տներից շատ՝ դիւքեան կը տեսնես։ Այսպէս վաճառաշահ քաղաք է մեր քաղաքը։ Յետոյ էլ ասում են «առուտուր չը կայ։»

Մտիր մեր վաճառականների դիւքեանները, համարեա ամենի մէջ կը տեսնես խոտ դարսված ապրանքներ, կարծես մի կենտրոնական մեծ վաճառաշահ քաղաքի ապրանքի շտեմարաններ լինեն։ Այս վերջին տարիներում հէնց բերել ու դարսել են,—յետոյ էլ ասում են «առուտուր չը կայ։»

Ամեն տուն ունի մէկ դիւքեան, դեռ կան շատ տներ, որ ունեն երեք դիւքեան. գիւղերում և քաղաքի Թաղերում լիքը հայ և հրէայ մանրավաճառներ կան, ծախողը շատ, բոլորը ծախողներ՝ յետոյ էլ ասում են «առուտուր չը կայ»։

Տեղացի

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ստացանք Կ. Պօլսից «Ծաղկաքաղ յօտարազգի քերթողաց» Թարգմանեաց Կարապետ Գ ա ր ա գ ա շ։ Դա ժողովածու է մի քանի եւրոպական երևելի բանաստեղծների հեղինակութիւնների հայերէն լեզուով Թարգմանված։ Թարգմանութիւնը անձոռնի գրաբառ լեզուով է արած։ Բաւական է արդէն այդ տեսակ յիմարութիւններով պարապել, երբ ազգը գործնական, կենսական խորհրդների է կարօտ։ Բայց եթէ վերջապէս յանձն է առնում մի մարդ այդ տեսակ բանաստեղծութիւնների Թարգմանութիւնը, պէտք է հաստատ իմանայ շնորհ ունի նա արդեօք այդ տեսակ դժուար գործ իրագործելու։ Բացի սորանից խորհուրդ կը տայինք պ. Գարագաշին, ինչպէս բոլոր Թիւրքիացիներին, ուղղել վերջապէս իրանց տառադրութեան ձևը և հայոց այբբենարանը սովորել. Դանտէի տեղ չէ կարելի գրել Տ ա ն դ է, Լամարտինի տեղ Լ ա մ ա ր դ ի ն և այլն։

—

Ստացանք «Արարատ» ամսագրի յուլիսի տետրակը։ Այժմ այդ ամսագիրը սկսեց աւելի կանոնաւոր կերպով հրատարակվել, բայց նիւթերի կողմից առանձին զանազանութիւն չենք տեսնում։

—

«Հայկական Աշխարհ» ամսագիրը սկսեց Նորից հրատարակվել ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ։ Խմբագիրը դարձեալ հայր Խորէն Ստեփանէն է, բայց երևում է թէ ուրիշ մի մարդ է ուղղութիւն տալիս ամսագրին։ Լեզուն սարսափելի է, հրէշաւոր է, դա ոչ հայերէն է, ոչ չինարէն է, ոչ էլ քուրդերէն է.... Բաւական է բերել այսպիսի Նախադասութիւններ «այդ բարեկամը ուղարկած էր մի ա յ լ Սաքսօնիայի քաղաք» (փոխանակ Սաքսօնիայի մի այլ քաղաք), կամ «էդմօնդը բ ո լ ո ր ի ւ ր Հ ռ օ մ ո ւ մ ը բնակութեան ժամանակը պարապում էր մի Նոր եռանդով անգլիերէն ու գերմաներէն լեզուներով, դոցա մէջ կատարելագործվելու մտօք։» Այդ սարսափելի ոճը մի վիպասանութենից ենք վեր առել, բայց երևելի է Նոյնպէս մէկ ինչ որ Վասակ Պապաջանեանի (կարծեմ Շուշի ուսումնարանի Նախկին տեսչի) ճառը։ Ի՞նչ է Նշանակում, օրինակ, այսպիսի Նախադասութիւն. «այսօր մեզանից ամեն մէկն ըստ չափու իւր կարողութեան ցանկանում է Նպաստել այս ուրախութեան չափու առաւելութեան։ Ես ևս ցանկանալով ի սրտէ այս ուրախութեան չափու առաւելութեանը Նպաստող լինել, բարեպատեհ աւելի քան զայլ ինչ համարեցի առաջի ձեր առնել ժամանակակից հասարակական կրթութեան պատմութիւնը, և այլն։» Տետրակը լի է այսպիսի դարձուածներով «զարթեցուցանելու կոչը», «մի ուժգին ահ տկարեցուցանել», և այլն։ Բոլոր պակասութիւնները ցոյց տալ անհնարին է, որովհետև ամեն մի տող լի է քերականական, ուղղագրական և լօգիկական սխալներով։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԻԱ

Այս օրերս «Journal des Débats» լրագրում տպված էր պ. Ժօն-Լըմուանի հետևեալ հետաքրքիր յօդուածը։

«Մի մեծ անբաղդութեան և մի մեծ ազգի արժանաւոր յարգանքով մասնակցելուց յետոյ, մենք պէտք է վերադառնանք օրական հարցին։ Թշուառ երիտասարդ իշխանի մահը, որին մենք առանց դժուարութեան կարող ենք կայսերական ժառանգ անուանել, մի դէպք է

Պէտք է ասել, որ մասնաժողովը իր գործը բոլորովին Թագցրեց մեզանից, վարժապետներից. միանգամ միայն մեզ պատահեց մի բարեկամի մօտ խիստ հարևանցօրէն կարդալ ժողովի Նիստերի արձանագրութիւնները, և այնքան ժամանակ չը կար, որ գոնէ գլխաւոր կէտերը արտագրէինք։ Մենք մէջ կը բերենք, որքան մնացել է մեր յիշողութեան մէջ։

Մասնաժողովը իրան կոչել է Վ.-Ագուլիսի ու ս ու մ ն ա ր ա ն ա կ ա ն բ ա ր ե կ ա ր գ ու թ ե ա ն մասնաժողով։ Նա իր գործունէութիւնը վերջացրել է մօտաւորապէս երկու ամսվայ մէջ. այդ ժամանակամիջոցում ունեցել է, կարծեմ, վեց Նիստ. յիշեալ Նիստերի մեծ մասը Նուիրված է եղել կրօնուսոյց քահանայի և Նրա տիկնոջ վարժուհու մի քանի զանցառութիւններին իրանց պաշտօնի մէջ։ (Դրանց բաւական գզգզել են, երևի, հաճութիւն էր պատճառում ամենին....։) Յետոյ զբաղված են եղել մի ուրիշ վարժապետի, պ. Կ. Տ. Խ. մի քանի դասեր Թողնելու հարցով. Նրան Նամակ են գրել և պատասխան են ստացել մի բառով «հիւանդութիւն»։ Յետոյ Նամակով դիմել են պ. Մէլիք-Յակոբեանին, և կամեցել են Նրա հաճութիւնը առնել, թէ ինչ պայմաններով Նա կը ցանկանար հետևեալ տարին ևս շարունակել իր պաշտօնը. Նա պատասխանել է, թէ Ագուլիսում մնալու ցանկութիւն չունի։ Իսկ տեղացի չորս վարժապետներից հաճութիւն են ստացել, որ կը մնան իրանց պաշտօնի մէջ։ Յետոյ այս և այն պարոնին Թիֆլիսից որպէս վարժապետ հրաւիրել են, և մերժողական պատասխան են ստացել։ Յետոյ վճռել են, որ այս և այն վերակացուներին պէտք չէ պահել։—Այս բոլորը, ինչպէս տեսնում է ընթերցողը, հոգաբարձութեան գործ է։ Մասնաժողովը ուշադրութիւն է դարձրել ուրիշ մի քանի կարևորութիւնների վրա ևս։ Օրինակ, գրել է Թիֆլիս, և այնտեղից պրօգրամա է պահանջել դպրոցների համար. բայց պատասխան է ստացել, որ Թիֆլիսի հայոց դպրոցների և ոչ մէկը տպված պրօգրամա չունի։ (Այդ մարդիկը յանձն էին առել, որ իրանք կազմէին պրօգրաման։) Յետոյ բարւոք են համարել, որ դպրոցները տեսուչ ունենան, իսկ առանձին եկեղեցիների մօտ ծխական դպրոցներ բաց անել մերժվել է։ Արձանագրութիւնների մէջ կայ և այն, որ մասնաժողովը վարժապետական խմբից Թղթով հարցրել է, թէ ինչու էք դադարեցրել ուսուցչական ժողովները, և Նրանք պատասխանել են, թէ այդ մասին դիմեցէ՛ք հոգաբարձութեանը և բացատրութիւն պահանջեցէ՛ք։—Ահա բոլորը այսպիսի մանր-մունր բաներ, Նրանք ձեռնամուխ են եղել և այն գործերի մէջ, որ իրանց չէին վերաբերում։ Եթէ մեր յիշողութիւնը մեզ չէ խաբում, կարող ենք համարձակ ասել, որ բացի վերոյիշեալներից, ուրիշ ոչինչ չը կար մասնաժողովի արձանագրութիւնների մէջ։

Բայց մի բան Թողեցինք, դա էր դպրոցների Նիւթական դրութիւնը ապահովելու համար սահմանված վճիռը, որ ամենափոքր տեղ է բռնում արձանագրութիւնների մէջ։

Այդ մասին մասնաժողովը վճռել է, թէ պէտք է մի ահագին երկաթէ արկղ գնվի, և այդ արկղը պէտք է դրվի վանքի պահարանումը. Նա պէտք է երկու բանալի ունենայ. և երկու բանալին պէտք է լինի երկու գանձապետների ձեռքում. Նրանք միասին պէտք է բաց անեն արկղը և միասին կողպեն։ Եւ գանձապետները պէտք է դպրոցների բոլոր փողերը տոկոսաբեր Թղթեր շինեն և պահեն այն երկաթէ արկղի մէջ «ուր ոչ ուտիչ ապականէ և ոչ գողք ական հատանեն»....

Այդ բոլորը շատ լաւ է... բայց պ. գանձապետները որտեղից պէտք է բերէին փողերը և լցնէին երկաթէ արկղի մէջ—ահա մի հարց, որ մասնաժողովը Թողել է անորոշ։

Ճշմարիտ, երբ մտածում ես այդ բոլորի վրա, յակամայից քեզ Թոյլ ես տալիս կարծել, թէ այդ մարդիկը կամեցել են մի ծիծաղելի կատակ խաղալ հասարակութեան հետ.—երկաթէ արկղ... երկու բանալի... երկու գանձապետ... տոկոսաբեր Թղթեր...—բոլորը դուրեկան բաներ են, բայց որտեղից, ո՞վ տուեց փողերը։

Բայց պէտք էր մի բան ցոյց տալ, մի բանով շլացնել ժողովրդի աչքերը, թէ ո՛ր ոսկու աղբիւրներից պէտք էր լցնել երկաթէ արկղը։ Որոշվեցաւ, առաջին որ ս. Աստուածածնայ ուխտատեղիի *) եկամուտները սեփականվի դպրոցներին։ Ի՞նչ եկամուտներ ունի այդ ողորմելի մատուռը. կամ միթէ կարելի է, առանց հոգ. իշխանութիւնից Թոյլտուութիւն խնդրելու, որ և իցէ ուխտատեղիի եկամուտները սեփականացնել դպրոցներին։ Մենք երբէք չէինք հակառակի, եթէ մասնաժողովի պ. անդամները, փոխանակ մի աղքատ մատուռի վրա ուշադրութիւն դարձնելու, աշխատէին Թօմայ առաքեալի վանքի հարուստ եկամուտները դարձնել դպրոցներին, որը ունի ընդարձակ կալուածներ, կամ թէ, Ագուլիսի բոլոր եկեղեցիների եկամուտները սեփականացնէին դպրոցներին։ Դրանց համար պէտք էր միայն Վեհ. Կաթողիկոսի հաճութիւնը ստանալ, որը, մեր կարծիքով, Նա չէր մերժի իր գ ե ր ա գ ո յ ն հ ո վ ա ն ա ւ ո ր ու թ ե ա ն Ներքոյ գտնվող դպրոցներին, որ այժմ կարօտութեան մէջ են։

Երկաթէ արկղը լցնելու համար մասնաժողովի երկրորդ որոշումն այն էր, թէ պէտք է աշակերտների և աշակերտուհիների վճարները բարձրացնել։ Դա մի միջոց էր աղքատ երեխաների առջև փակել դպրոցների դռները։ Բայց հաշուի մէջ մի մեծ զանազանութիւն չէր լինելու, այսինքն դրամով դըպրոցների եկամուտները չէին բազմանալու, որովհետև աշակերտների և աշակերտուհիների մեծամասնութիւնը աղքատներից լինելով, Նրանց փոքր վըճարները աւելի մեծ գումար կը կազմէին, քան թէ մի քանի հարուստների վճարած լի Թոշակները, որոնք առանց դրան էլ տալիս էին։

Երրորդ միջոցը երկաթէ արկղը լցնելու, որ ամենագլխաւորն է, այն է, որ մասնաժողովը «բարւոք է համարել» դպրոցների յարգելի բարերարներին և «հիմնադիրներին» տասն տարի ժամանակ տալ, որ այս տասն տարվայ միջոցում Նրանք մաս առ մաս վճարեն իրանց 12 տարի առաջ ստորագրած դըպրոցական փողերը։ (Կը Նշանակէ, 22 տարվայ մէջ հարուստ ագուլեցիները պէտք է լրացնեն իրանց պարտքը. ինչ մեծ բարերարութիւն)։ Այդ կէտի վրա պէտք է դարձնենք մեր ուշադրութիւնը։

Եթէ մասնաժողովի պ. անդամների տնօրէնութիւնը անկեղծ լինէր դպրոցների փողերը այս կերպով հաւաքելու ձևի մէջ, Նախ, ի՞նչ էր ստիպում տասն տարի ժամանակ տալ, այն ևս այնպիսի հարուստներին, որոնք միանգամից կարող էին վճարել, որոնք իրանց հարստութիւնը չեն էլ բանեցնում, այլ բանկերում քնացնում են։ Երկրորդ, ի՞նչով պարտաւորացրին պարտականներին, որ տասն տարվայ ընթացքում անպատճառ լրացնէին իրանց պարտքերը։ Գոնէ մասնաժողովի պ. անդամները, որոնց ամեն մէկի մօտ գտնվում էին դպրոցների խոշոր գումարները, գոնէ իրանք օրինակ տային միւսներին, և իրանց մօտ եղած փողերի համար հաստատ պարտամուրհակներ տային դպրոցների անունով և այսպէսով իրագործէին իրանց վճիռը։ Ի՞նչու չարեցին, ի՞նչով կարելի է պահանջել միւսներից։ Մի՞թէ Նրանք չը գիտէին, որ բոլոր հին ստորագրութիւնները այժմ կորցրել են իրանց օրինական Նշանակութիւնը, տասն տարուց աւելի հնացել են, և այժմ դպրոցների փողերը վըճարելը կամ չը վճարելը կախված է պարտականների խղճմտանքից.....

---

*) Դա մի աւերակ մատուռ էր, որ հոգու համար, ձեռք առեց պ. Մ. Արասխանեանցը, և ոտքերի կաշին մաշկելով, ամեն օր գնալ—գալով, կոպէկներով փող հաւաքելով, կարողացաւ փոքր ի շատէ Նորոգել, որ դեռ ևս շատ Նորոգութիւնների կարօտ է։ Առաջ ոչ ոք ուշադրութիւն չէր դարձնում Նրա վրա, բայց երբ այդ պարոնը մի փոքր շէնացրուց, ուզում են ձեռքերը խլել, որ կրկին աւերակ դառնայ։

որը գրաւեցնում է աւելի բօնապարտեան կուսակցութեանը, քան թէ Ֆրանսիական ժողովրդին: Մեր քաղաքական կազմակերպութեան ներկայ դրութեան միջոցին, այսպիսի դէպքեր նմանվում են աշնանային վայր ընկնող տերևներին: Իշխանի մահուան լուրի պատճառած յուզմունքը բոլորովին մասնաւոր նշանակութիւն ունի: Այդ յուզմունքը յառաջացած է մարդասիրական և մի և նոյն ժամանակ մի բարձր վեհանձնական զգացմունքից: Իսկ ինչ կը վերաբերի քաղաքական կեանքին, այդ լուրը ոչինչ յուզմունք չը պատճառեց նրան: Իսկապէս ասած, այդ յուզմունքը իրան բուն նշանակութեամբ ոչ թէ մի ազգի արտայայտութիւն է, այլ նա արտայայտութիւն է միայն մի կուսակցութեան:

«Այս կէտից նայելով, մենք աւելորդ չենք համարում յիշեցնել մի քանի բաներ, որոնք կատարվեցան կայսրութեան ժամանակ: Մեր կարծիքով մեծ սխալ է կարծել, որ եթէ իշխան Լուի Նապոլէօնի կտակը կարող է այս ինչ կամ այն ինչ ուղղութիւն տալ գործին: Կտակը առ այժմ դեռ չէ երևում մէջ տեղ, բայց մինչև անգամ, ինչպէս շատերը պնդում են, եթէ նա գոյութիւն էլ ունենայ, նա ոչինչ իրաւաբանական նշանակութիւն չի ունենայ: Վերականգնած կայսրութիւնը նոյնպէս պնդում ու հաստատում էր իր օրինաւորութիւնը, բայց ամենքին շատ լաւ յայտնի է, թէ նա ինչ դժոխային մեքենայագործութիւններով վերականգնեց: Նապոլէօն III էլ էր հաստատում, որ նա ժառանգութեան օրինաւոր թղթեր ունէր, և ինքն իրան հօրեղբօր յաջորդ հրատարակեց, որը բնաւ չէր թագաւորել, ուղիղ այնպէս, ինչպէս, որ Լուի XVIII յաջորդել էր Լուի XVII-ին: Եւ այսպէս դեկտեմբերի 2-ի կայսրը իրան իր հօրեղբօր յաջորդ անուանելով, իր ընտանեկան ժառանգութեան գործն էլ կարգի էր դրել մի սէնատուս-կօնսուլտի ձեռքով:

«Յիշեալ սէնատուս-կօնսուլտից պարզ երևում է, որ բօնապարտեան իրաւաբանական օրէնքներին համեմատ, ինչքան էլ նրանք չը սիրէին իշխան Նապոլէօնին, որ նախկին ժէրօմ թագաւորի որդին է, և ինչքան էլ, որ նրանք դժգոհ լինէին նրանից, այնուամենայնիւ նրանք դատապարտված են դարձեալ նրան ընտրել: Ահա նրանց կայսրը:

«Եկեղեցին, որ իրան ծախել էր, և կայսրութեան ձեռքը եղեռնագործիք էր դարձել, թող այժմ քաւէ իր մեղքերը, թող նա իր մեղքի պատիժը ստանայ. այժմ նրա գլխին կանգնած է մի տէր, որ լիքն է հակակղերական ձգտումներով, և նա ստիպված է ընդունել այդ «օծեալ Տեառն»-ին: Այս մի քանի խօսքերը, որ մենք ասացինք, մենք այդ ասացինք նայելով բօնապարտութեան տեսակէտից. իսկապէս դա մի ընտանեկան գործ է, որի մէջ մենք իրաւունք չունենք խառնվելու:

«Իսկ եթէ Նապոլէօն ինքը հրաժարվէր այդ յաջորդութենից, որչափ նա հաճելի կը լինէր Վատիկանին և այն աղանդին, որ այնտեղ բընակվում է:

«Նրա հօրեղբօր որդին Աստուծոյ շնորհովը Ֆրանսիայի կայսր դարձաւ, իսկ եթէ սա (Նապոլէօն) կամենայ գրաւել ժողովրդի համակրութիւնը, մի և նոյն Աստուծոյ շնորհը կը զրկի նրան այդ տիտղոսից:»

«Նապոլէօնի հակակղերական ձգտումներն են միայն, որ դժուարացնում են գործը, ուրովհետև նապոլէօնականութեան, ինչպէս և առհասարակ բոլոր միապետական իշխանութիւնների գլխաւոր հիմն ու յենակէտը կղերականութիւնն է: Հեռացրու կղերականներին, միապետութեան այդ եռանդուն պաշտպաններին, և դու կը տեսնես, որ շէնքը փուլ եկաւ:

«Այս ծանր հանգամանքների մէջ բօնապարտեաններին երկու բան է մնում անել, կամ բարձրացնել իրանց ամրոցը առանց հաստատ հիմքի, և կամ քայքայվել, բաժանվել ու պատերազմի դաշտը թշնամուն թողնել: Եւ այս բանի մէջ նոյն իսկ բօնապարտեաններն իրանք էլ համոզված են: Պէտք էր տեսնել թէ բօնապարտեան առաջնորդները որպիսի վսեմութեամբ էին հրատարակել «Appel au peuple»-ի մէջ, թէ նրանք ներկայացուցիչ են մի անջնջելի (!) սկզբունքի: Մենք շատ կը ցանկանայինք իմանալ թէ ի՞նչպէս է անուանվում այդ սկզբունքը, կամ թէ ո՞ւր է նա: Եթէ նրանք չեն կարողանում մեզ պատասխանել, թող թոյլ տրվի մեզ պատասխանել. և մենք կասենք, որ այդ սկզբունքը հիմնված չէ ոչ աւանդական օրէնքների վրա ոչ սովորութեան օրէնքների վրա, և ոչ աստուածաբանական օրէնքների վրա և, ասացէք խնդրեմ, ինչ սկզբունք է այդ «անջնջելի սկզբունքը» որ մի հասարակ մահկանացուի հետ հանգչում ու անհետանում է մի հեռաւոր անծանօթ երկրի խորքում: Պարոններ, թոյլ տուէք մեզ՝ ձեզ բարեկամաբար համոզել, որ աշխարհիս երեսը միայն մի սկզբունք կայ—ժողովրդական իշխանութեան սկզբունքը: Չը մոռանաք, որ ժողովրդական իշխանութեան սկզբունքի հեղինակութիւնը ճանաչված ու ընդունված է նոյն իսկ նրա ամենաոխերիմ թշնամույ—միապետութենից: Կարծեմ դուք կը յիշէք, որ 1830-ի միապետութիւնը հաստատվեցաւ ժողովրդի ընդհանրական ընտրութեան հիման վրա, այդ սկզբունքի վրա հաստատվեցաւ 1848-ի հանրապետութիւնը, դրա վրա հաստատվեցաւ Նապոլէօն III-ի կայսրութիւնը, ինչպէս դրա վրա հաստատված է և այսօրուայ հանրապետութիւնը:

«Մենք համարձակ կարող ենք ասել, որ եթէ խեղճ երիտասարդ իշխանը կտակ էլ թողած լինի, այդ կտակը անշուշտ կազմված է նրա շրջապատող անձնաւորութիւնների ազդեցութեան ներքոյ, և վերջապէս մեզ ինչ փոյթ եթէ մինչև անգամ նա գրված լինէր նրա սեփական համոզմամբ. մենք այդպէս շատ կտակներ ենք տեսել. մենք դարձեալ կը կրկնենք այսուհետև, որ ամեն կառավարութեան միակ հիմքը ժողովրդական իրաւասութիւնն է, և դա է միայն, որ յարատև անջնջելի է: Կան մարդիկ, որոնք ասում են, թէ նա անհաստատ է, բայց մենք շատ կը ցանկանայինք իմանալ թէ արդեօք ժառանգական իշխանութենից էլ աւել ինչ կարող է լինել աւելի անհիմն ու աւելի անհաստատ: Սրա համար մենք խորհուրդ կը տայինք բօնապարտեան հերոսներին նեղութիւն քաշել դարձնել իրանց հայեացքը դէպի անցեալը, և մի փոքր աւելի ուշադրութեամբ նայել պատմութեան վրա, և նրանք կը համոզվեն մեր ասածների ճշմարտութեան»:

Ո՞վ կարող է ասել, որ մեր ժամանակը իրականութիւնը չէ գերազանցում երևակայութեանը: Ո՞վ կարող է ուրանալ, որ պատմութիւնը ամենահանճարեղ բանաստեղծներից էլ աւելի զարմանալի ռօմաններ է ստեղծում: Կարո՞ղ էր երբէք մարդ մտքովն անգամ անցկացնել, որ այս թշուառ երեխան—սուրբ Հեղինէի առիւծի այս փոքրիկ ձագը պէտք է գնար մի օր անգլիական գոյների տակ մահ ստանալու մի թշուառ վայրենու ձեռքից, հեռաւոր Աֆրիկայի մի անծանօթ թփի տակ: Ախր ինչ յարաբերութիւն կարող էր մարդ երևակայել Փարիզի—այդ ընդհանուր Եւրոպայի մայրաքաղաքի-ամենաշքեղ պալատի մէջ ննված Դօն-ժուանի և Աֆրիկայի մի ամենաթշուառ վայրենի գուլուսի մէջ, որի ցեղական անունը եւրոպական մի քանի հետաքրքիր ուսումնասէրներին անգամ հազիւ էր յայտնի:

Այս բոլոր իրողութիւնները տեսնելով, մարդս կարծես ակամայ փոխադրվում է դէպի յունական հին դիցաբանական աշխարհը, ուր հանրապետութեան դիցուհին, մի ձեռքին բռնած պաշտպանութեան լայն-մեծ ասպարը, (վահան) և միւսում ձիթենու ճիւղը, յառաջադիմութիւն և բախտաւոր ապագայ է աւետում իր շուրջը հաւաքված հանրապետական ժողովրդին:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Կ. ՊՕԼԻՍ, 9|21 յուլիսի: Ֆրանսիական և անգլիական դեսպանները յայտարարութիւն ներկայացրին Բ. Դրանը, որով նրանք սաստիկ եռանդով պահանջումէն, որ Բ. Դուռը երեք օրվայ ընթացքում Եգիպտոսի փոխարքայի ինվէստիտուրայի վերաբերութեամբ կազմված ֆիրմանի բովանդակութիւնը յայտնէ ֆրանսիական և անգլիական կառավարութիւններին: Եթէ այս պահանջը յաջողութիւն չը գտնի, այն ժամանակ Ֆրանսիան և Անգլիան Եգիպտոսին անկախ կը հրատարակեն:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 10 յուլիսի: Այսօր առաւօտեան կոմս Լօրիս-Մելիքօվ հասաւ այստեղ:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 10 յուլիսի: Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 95 ր., երկրորդ 94 ր. 87 կ., երրորդ 94 ր. 75 կ., չորրորդ 94 ր. 75 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 233 ր. 25 կ., երկրորդ 233 ր. 50 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 92 ր. 87 կ., երկրորդ 92 ր. 62 կ., ոսկի 8 ր. 4 կ.: Ռուսաց 1 րուբլ Լօնդօնի վրա արժէ 24,75 պէնս. ռուսաց 100 րուբլ Գերմանիայի վրա արժէ 211 մարկ, 50 պֆ., Փարիզի վրա 262 ֆրանկ: Տրամադրութիւնը ամուր է:

Խմբագիր-Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Ասեցինք, ձևի համար էր, այդ բոլորը: Այս տեսակ անհիմն, դատարկ տնօրինութիւններ Ագուլիսում շատ անգամ եղել են և միշտ մնացել են ապարդիւն, անկատար, իսկ դպրոցների փողերից մի կոպէկ էլ չէ ստացվել: Այսպէս էլ եղաւ այս տարի, և մամուժողովի վճռի թանաքը դեռ չը ցամաքած, վճիռը ոչնչացաւ: Մամուժողովի վճիռից յետոյ ժամանակ էր, որ պէտք է փողերը հաւաքէին. բայց հաւաքեցին միայն տոկոսները, ինչպէս ամեն տարի, և վարժապետների ռոճիկները վճարեցին, իսկ դրամագլխից մի գրօշ էլ չը ստացվեցաւ, որ մտնէր երկաթէ արկղի մէջ.....

Մենք կարծում ենք, որ այդ երևակայական դրամարկղը միշտ դատարկ կը մնայ: Ահա ինչու:

Նախ, որպէս տեսանք, դպրոցների պարտականներից ոչ ոք (բացի տոկոսից) մի կոպէկ դրամագլխից չի վճարի, ինչպէս մինչև այսօր չէ վճարել: Երկրորդ, դիցուք թէ նրանք յօժարվէին, մամուժողովի տնօրէնութեան համեմատ, տասն տարվայ ընթացքում մաս—առ—մաս վճարել իրանց պարտքերը. բայց դուք կարծում էք, թէ փողը կը մընար երկաթէ արկղի մէջ, չէր ծախսվի: Յայտնի բան է, որ կը ծախսվէր:

Մենք մեր յօդուածի առաջին և երկրորդ գլուխներում ցոյց տուեցինք, որ երկու դպրոցները—օրիորդաց և տղայոց—գոնէ պէտք է տարեկան տասն հազար րուբլի զուտ արդիւնք ունենան, որ կարելի լինէր նրանց փոքր ի շատէ բարեկարգ դրութեան մէջ պահել: Այն ևս ցոյց տուեցինք, որ տասն հազարի փոխարէն երկու դպրոցներն ունեն միայն 4000 րուբլի տարեկան արդիւնք.—այդ հաշւից շատ հասկանալի է, որ ոչ թէ տասն տարվայ ընթացքում, այլ եթէ միանգամից ևս վըճարվէին դպրոցների բոլոր ստանալիքները ստորագրողներից (20,000 րուբլի) դա կը լինէր երկու կամ երեք տարվայ պաշար միայն, եթէ ագուլեցիք չաշխատէին ուրիշ արդիւնքների աղբիւրներ ևս սահմանել:

Իբրև ապացոյց, հարկաւոր ենք համարում բերել մի պարզ հաշիւ. օրինակ, գալոց ուսումնական տարվայ համար հոգաբարձութիւնը վճռել է հըրաւիրել տեսուչ և վարժուհի. երկուսի համար նըշանակվել է ռոճիկ 1800 րուբլի, որը շատ փոքր է. դիցուք թէ 800 րուբլի մի վարժուհու տալով, և 1200 րուբլի տեսչին տալով, կարողացան վարձել: Եւ ահա 2000 րուբլի ծախսվում է միայն տեսչի և վարժուհու վրա: Իսկ դպրոցներն ունեն միան 4000 րուբլի արդիւնք. կը նշանակէ, արդիւնքի կէսը ծախսվեցաւ. և մնացած կէսով (այսինքն 2000 րուբլով) պէտք է հոգալ դպրոցների միւս պէտքերը՝ ուրիշ վարժապետներ վարձել, վերակացուներ վարձել և այլն: Կարելի՞ է: Շատ պարզ է, որ հոգաբարձութիւնը կամ պէտք է պարտք անէ, կամ պէտք է դրամագլխից ծախսէ, եթէ հաւաքվելու լինէին դպրոցների ստանալիքները: Հարցնում ենք, էլ ի՞նչ գումարով պէտք գնվէին տոկոսաբեր թըղթերը, էլ ի՞նչով պէտք է լցվէր երկաթէ արկղը.....

Մենք լաւ յիշում ենք, որ մարտի 24-ի ընդհանուր ժողովի մէջ բարձրացաւ և այն ամենակարևոր հարցը, թէ մամուժողովը պէտք է կազմէ դըպրոցների ծախսերի տարեկան բիւդժէտը այն չափով, որ յարմար լինէր դպրոցների վիճակը բարձրացնելու, և պէտք է այն ծախսերի համեմատ եկամուտներ սահմանէ, որպէս զի դպրոցների ելևմտական հաւասարակշռութիւնը պահպանվի: Այդ հարցը նոյնպէս մտաւ այն խնդիրների շարքում, որ պէտք է մշակէր մամուժողովը: Իսկ այդ հարցը, որ ամենագլխաւորն էր, բոլորովին բարձի թողի է արած մամուժողովի գործերի մէջ:

Այդ բոլորից երևում է, որ մամուժողովի անդամներին չէր հետաքրքրում (լաւ ևս է ասել, ձեռնտու չէր) շօշափել դպրոցների նիւթական դրութիւնը ապահովելու խնդիրները: Որովհետև նրանց խրախճանքների գրպանին շատ հաճելի չէր կարող լինել փող դուրս տալ... որովհետև իրանք դպրոցների պարտականներից գլխաւորներն էին... բացի դրանցից, մեր յօդուածի սկզբում ցոյց տուեցինք մամուժողովի պ. նախագահի դիտաւորութիւնները այդ մասին... որ ուրիշ բան չէ կարելի համարել, եթէ ոչ, «մի խորոված համար մի կենդանի եզն սպանել».....

Վերջապէս մի բան պէտք էր ցոյց տալ ժողովրդին, մի բանով պէտք էր շլացնել նրան, և կազմվեցաւ մայիս 15-ի ընդհանուր ժողովը, ուր մամուժողովի անդամները պէտք է կարդային իրանց երևելի գործունէութեան հաշիւը: Մենք էլ պատրաստել էինք մի գրուածք, որի մէջ յայտնում էինք մեր նկատողութիւնները դպրոցների թշուառ դրութեան և նրանց բարւոքելու միջոցների մասին, և մի քանի բարեկամների խնդրանօք ներկայացանք ժողովի մէջ կարդալու համար: Թէ ո՛րպիսի ընդունելութիւն գտանք մենք, և ինչ խայտառակութեամբ վերջացաւ յիշեալ ընդհանուր ժողովը,—այդ բոլորի մասին տպվեցան բաւական մանրամասն թղթակցութիւններ «Մշակի» մէջ, և մենք ցանկութիւն չունենք կրկնել զզուելի անցքերի պատմութիւնը..... Միայն այսքանը կասենք, որ ուրիշ կերպ լինել չէր կարող..... և որովհետև պ. Մ. Տէր-Մըկրտչեանը չէր ցանկանայ, որ մենք մերկացնէինք նրա և իր ընկերների արարմունքը....

Ընթերցողը տեսաւ, որ բուն խնդիրը, որից ծագեցաւ Ագուլիսի երկպառակութիւնները, էր դըպրոցների նիւթական դրութիւնը ապահովելու և նրանց բարեկարգելու խնդիրը: Այդ բոլորի մէջ մենք խառն ենք եղել ոչ թէ իբրև կուսակցական մարդ, այլ որպէս խորհրդատու: Մենք աւելի մօտ ենք եղել մեր հակառակ կուսակցութեան պարագլուխ պ. Մ. Տէր-Մկրտչեանին, մինչև այն րոպէն, որ նրա հետ անբաւականութիւն ունեցանք: Այդ կը վկայէ և ինքը: Իսկ ինչ որ վերաբերում է մեր անկեղծութեանը, մենք չենք կարծում, որ մի ագուլեցի, որ փոքր ի շատէ խղճմտանք ունէր, կուրանար, որ մենք սրտով և հոգւով նուիրված չենք եղել նրանց դպրոցների օգտին, և ուրիշ շահ աչքի առջև չենք ունեցել:

Մի երկու խօսք էլ դպրոցների մէջ պատահած մանր խռովութիւնների մասին:—Դպրոցների հոգաբարձութեանը (հնի համար ենք ասում, նոր հոգաբարձութեան հետ մենք յարաբերութիւն չենք ունեցել) և մեր պաշտօնակից եղբայրներին, թէ տեղացիներին և թէ պանդուխտներին ենք թողնում վկայել, որ մենք ընկերութեան մէջ, այսինքն վարժապետական խումբի մէջ, միշտ աշխատել ենք պահպանել ներդաշնակութիւն. միշտ մեր ջանքն այն է եղել, որ բոլորը գործէին իրանց յանձն առած պարտականութիւնների համեմատ: Եւ եթէ մէկին վշտացրել ենք, այդ մեր մեղը չէ. խստութիւնը պաշտօնի մէջ պէտք չէ, որ վիրաւորէ ազնիւ մարդուն: Այսու ամենայնիւ, կասենք, որ մենք մի առանձին անբաւականութիւն չենք ունեցել, ոչ մի ընկերի հետ, բացի մէկից, որի անարդար լինելը բոլորովին յայտնի էր.....

Վերջացնում ենք մեր յօդուածը, դարձնում ենք դրա վրա ագուլեցոց բարի ուշադրութիւնը, մի և նոյն ժամանակ խոստանում ենք, աւելի մանրամասն կերպով յայտնել մեր կարծիքը, թէ ինչ միջոցներով պէտք էր և կարելի էր բարեկարգել Ագուլիսի դպրոցները, որոնց համար մի բախտաւոր վիճակ ցանկալը միշտ եղել է մեր բաղձանքը:

Այլև խորհուրդ կը տայինք մի քանի պարոնների հեռու պահել իրանց դատարկ բանակռիւներից լրագրութեան մէջ, և զբաղվել իրանց գործերով: Ինչ եղաւ, եղաւ... կրկին քրքրել մարած մոխիրը, այդ կը նշանակէ՝ նորից բորբոքել երկպառակութիւնները, որից խէր դուրս աւանել հազիւ թէ կարելի է: Հասկանում էք:

Մելիքզադէ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ ԿԱՄՐՋԻ մօտ Զուբալովի տան մէջ գտնուած **Ն. Ա. ԴՈՄԱՐԱՑԿՈՒ «ՊԱՐՏԱՄՈՒՐՀԱԿՆԵՐԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ»** գրաւով և պարտամուրհակով **ՓՈՂ** է տալիս, գընում է առևտրական **ՊԱՐՏԱԹՂԹԵՐ**, ծախում է ներքին փոխառութեան **ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ** վճարը մաս մաս ստանալով, կատարում է զանազան **ՅԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ**։

Մի և նոյն տեղը գտնվում է **«ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԵԼՈՒ ԵՒ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍՏԱՆԱԼՈՒ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ»** որտեղ կարելի է տեղեկութիւններ ստանալ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՔՐԷԱԿԱՆ և ՈՒՂԻՏՐԱԿԱՆ գործերի մասին։ Գրասենեակը ընդունում է քաղաքային գործերի կատարումն իր ծախսերով, քրէական գործերի պաշտպանութիւն և ամեն տեսակ ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿԱՏԱՐՈՒՄՆ։ Ի նկատի ունելով «ԳՐԱՍԵՆԵԱԿՆԵՐԻ» ունեցած չափազանց ՇԱՏ աշխատանքները ցանկացողները հրաւիրվում են ԸՆԿԵՐԱՆԱԼ։ Ցանկացողները պէտք է յայտնեն մինչև յուլիսի 1-ը։

5—5

Въ виду предполагаемыхъ при изданіи финансовыхъ затрудненій, редакція газеты „Трудъ" открытіе своихъ дѣйствій, равно какъ право подписчиковъ получать газету, переноситъ съ 1-го сего іюля на неопредѣленное время, не позже впрочемъ начала января будущаго 1880 г. По состоявшимся взносамъ редакція готова немедлено расплачиваться (съ тѣми изъ подписчиковъ, кои отсрочкою изданія почему-либо недовольны.) Подписка по прежнему открыта въ Тифлисской Центральной Книжной Торговлѣ Адресъ редактора, изъ неоднократныхъ заявленій мѣстной печати, уже извѣстенъ: Сололаки, Вознесенская ул. д. М. Галустова, № 110.—

Редакторъ-Издатель: *Г. Теръ-Меликсетовъ.*

Աչքի առաջ ունենալով ենթադրելի ահագին ծախսերը, «Աշխատանք» լրագրի խմբագրութիւնը իր լրագրի հրատարակութիւնը, ինչպէս նաև իր բաժանորդների լրագիր ստանալու իրաւունքը, յետաձգում է, օրէնքից նրան տուած տարեկան ժամանակամիջոցի հիման վրա, մինչ անորոշ ժամանակ, ոչ ուշ միայն թէ քան մինչ առաջիկայ 1880 թւի յունվար ամիսը։ Այդպիսի յետաձգութենից անբաւական բաժանորդները կարող են իրանց տուած տարեկան վճարները խնդրել և առանց յետաձգութեան յետ ստանալ խմբագրութենից։ Ստորագրութիւնն ընդունվում է, ինչպէս էլ առաջ, Թիֆլիսի Կենտրոնական Գրավաճառանոցում։ Խմբագրի հասցէն. Սօլօլակ, Վօզնեսէնսկի (Համբարձման) փողոց. տուն Մ. Գալստեանի, № 110.

Խմբագիր-Հրատարակող Գ. Տէր-Մելքիսեդեկեանց.

Երևանեան հրապարակի վրա ԹԱՄԱՇԵՎԻ կարավանսարայի դէմուդէմ № 11. տան վերի յարկում վարձով տրվում է մէկ ԴԱՀԼԻՃ ծառայով, լաւ կարասիքով և առաւօտ-իրեկո սամօվարով. դահլիճը մի բալկօն ունի իր առաջ։ Գինն է ամսական 40 րուբլի։ Բացի դահլիճը մի և նոյն տանը վարձով տրվում են նոյնպէս առանձին ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ կարասիքով ծառայով, սամօվարով և լուսաւորութենով. այդ սենեակները ամսական արժեն 25, 20 և 15 րուբլի։ Այդ սենեակներում կարելի է նոյնպէս ընկերով բնակվել։ Հարցնել մի և նոյն տան դրան առաջ միրգ ծախող ՅԱԿՈՎԲԻՆ։

ՋԱՔ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆՑԻ «ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑԸ» ստացել է

1 Սրուանձտեանց—ԹՈՐՈՍ ԱՂԲԱՐ 1 ր. 25 կ.
2 Ս. Մանդինեանց—ԿՐՕՆՔ ՀՈԳԵԲԱՆԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՕՏՈՒԹԻՒՆ 1 ր. —
3 Բժիշկ Ա. Բաբայեանց ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ 1 ր. —
4 Ա. Բահաթրեանց—ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԱՇԽԱՐՀԻԿ ԼԵԶՈՒԻ — 25 կ.
5 Երկաթէ ԴԻՄԱԿՈՎ ՄԱՐԴԸ ԵՒ ԱՒԵՏԻՔ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀԱՅՈՑ 1 ր. —
6 Յ. Շիշմանեանի—ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՒԱՔՈՒՄՆ Ա. 1 ր. 15 կ.
7 Փարոս 1879 — — — — թ. 1 ր. —

ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆԸ լուր է հասնում, որ Թիֆլիսում գտնված դատարկ հողերի ՏԷՐԵՐԸ, ինչպէս իշխ. Թումանով, Երիստով, Դաբայեվներ, Մելիկով և այլ մանրացնում են իրանց հողերը և ԾԱԽՈՒՄ ԵՆ առանց պլան կազմելու և նրան քաղաքային վարչութեանը ներկայացնելու ՀԱԿԱՌԱԿ քաղաքային բարեկարգութեան ժամանակաւոր ԿԱՆՈՆՆԵՐԻ 16 յօդուածի և շինութիւնների կանօնադրութեան 307 յօդուածի։ Այդպիսի հողերի տէրերը հրաւիրում են ծախելուց առաջ ներկայացնել քաղաքային վարչութեանը հողերը մանրացնելու նախագծերը, իսկ գնողներին յայտնվում է, որ քաղաքային վարչութիւնը թոյլ չի տալ որ և է շինութիւն անել այն հողերի վրա, որոնց տէրերը չեն կատարել վերոյիշեալ պահանջը։ Վերոյիշեալ նախագծերը կազմելու համար, քաղաքային վարչութիւնը ամեն կերպ կօգնի։

3—3

ԵՕԹԵՐՈՐԴ ԴԱՍԱՏԱՆ մի գիմնազիստ գիմնազիական ԿՈՒՐՍԻ համեմատ ԴԱՍԵՐ է փնտռում ԿԵՐԱԿՈՒՐԻ ԵՒ ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ համար, կամ չափաւոր ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԹԵԱՄԲ։ Կարող է նոյնպէս ՀԱՅՈՑ լեզուի դասեր տալ։ Հասցէն կարելի է թողնել ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ, ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԴԱՍԱՐԱՆՈՒՄ։

4—5

Հարկաւոր է մի հայ ՎԱՐԺՈՒՀԻ, որ կարողանայ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻՆ դաս տալ հայոց, ռուսաց և ֆրանսիերէն լեզուները։ Հասցէն, Վանքսկայա փողոց, տուն № 3, ջրաղացի մօտ հարցնել Արտեմ Թէմուրազեանին։

5—10

Խնդրում եմ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԻՄԵՐԵԹԻ ԹԵՄԻ հայոց հոգևոր ուսումնարանների ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՆ հաղորդել ինձ մինչև առաջիկայ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 1-ը, թէ ինչ առարկաների ՈՒՍՈՒՑՉԻ ԿԱՐՕՏՈՒԹԻՒՆ ունեն, ուղարկելով մի և նոյն ժամանակ իրանց յանձնված ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆՆԵՐԻ ՇՏԱՏԸ։

Թեմական Վերատեսուչ
ԳԷՈՐԳ ԲԱՐԽՈՒԴԱՐԵԱՆՑ։

2—10

Ցանկացողները ծառայել ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆՈՎ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԻՄԵՐԵԹԻ թեմի **ԱԶԳԱՅԻՆ** հոգևոր դպրոցներում հրաւիրվում են ՑԱՅՏՆԵԼ իրանց ցանկութիւնը մինչև ԱՌԱՋԻԿԱՅ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 1-ը։ Օտար քաղաքցիք ԿԱՐՈՂ ԵՆ դիմել ինձ նամակով։

Թեմական Վերատեսուչ
ԳԷՈՐԳ ԲԱՐԽՈՒԴԱՐԵԱՆՑ։

2—10

Երևանայ թաղական-արական դպրոցներին և թեմական դպրանոցին հարկաւոր են ուսուցիչներ այս ապագայ սեպտեմբերի մէկից. 1) Հայոց լեզուի, պատմութեան և Հայաստանի աշխարհագրութեան. 2) Ռուս լեզուի, պատմութեան և Ռուս. աշխարհագրութեան. 3) ընդհանուր պատմութեան, աշխարհագրութեան և բնական պատմութեան. 4) Թուաբանութեան, երկրաչափութեան, նկարչութեան, վայելչագրութիւնների և մարմնամարզութեան. 5) գաղիերէնի և վերակացութեան համար։ Մանրամասնութիւնների մասին պէտք է թղթակցել թեմ. դպրանոցի վարչութեան հետ։

Տեսուչ յիշեալ դպրոցների.
Սարգիս Բէգ-Նազարեանց

5—7

ՅՈՒԼԻՍԻ 12 — Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Ց Ո Յ Ց — ԹԻՖԼԻՍ 1879

ԹԻՖԼԻՍԻ ՎԱՃԱՌԱՆՈՑ (Յուլիսի 11-ին)	Ր.	Կ.
Ոսկին (պօլուիմպերիալը)	8	55
Հին 82 պր. մ. արժ. 1000 մ.	1500	—
Հին 20 կ. 72 պր. 1000 »	1250	—
Վիդրիչնի 5% առաջի փոխառութեան տոմ. 100 »	241	—
Երկրորդ 5% վիդրիչնի »	238	—
Մարսելի կուրսը 249—	100	—
Լօնդօնի կուրսը Օդեսայի վրա	105	19
Վենայի կուրսը արժէ 113 գլ.	100	—
Դաւրեժի բարաթը	5	35
Առևտրական բանկի ակցիան 200 մ.	320	—
Փօթի Թիֆլիսեան երկաթուղու ակցիան 125 մ.	102	—
Շաքարը բրօցկու	7	10
» միւս տեսակը	7	—
» չաքար աւազը	5	60
» տրանզիտը	5	60
» մաքուր վճառած	12	—
Բամբակը Երևանու Ամերիկայի սերմից	8	20
Միւս տեսակը հին սերմից	7	50
Բուրդը թուշի	7	60
» թարաքամի	4	20
Ալիւրը Շորագալու	2	20
» Երևանի	—	—
Գարին	1	20
Մոմը բնաճարպի (стеар.)	12	60
Մետաքսը Նուխվայ	200	—
Կախեթունը	140	—
Կոկոնը Նուխվայ (բոժ.)	40	—
Ֆրիզոնը (լասը) Ագուլեաց	65	—
Կօֆէն մօկօի	27	—
» լիւանի	22	—
» Մանտինեյօն	18	—

ՀԵՌԱԳԻՐ

	Ր.	Կ.
Կովկասի և Անդրկովկասի քաղաքները	1	
Ռուսաստան	2	
Աւստրիա	3	
Անգլիա	4	
Գերմանիա	2	88
Ֆրանսիա	3	75

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՄԱՆԿԱԲԱՐՁԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ

(Վէրայի վրա № 38)

Ծննդականների ընդունելութիւնը ցերեկվայ և գիշերվայ ամեն ժամանակ, օրը 50 կօպէկ վարձով, իսկ չքաւորներին անվարձ։ Առանձին սենեակներում ամիսը 30—50 րուբլ։ Կանանց հիւանդութիւնների բաժանմունքի մէջ վարձը ընդհանուր սենեակում 18 րուբլ, իսկ մասնաւոր սենեակներում 30 րուբլ ամսական։

Երթևեկ հիւանդ կանանց և երեխաների ընդունելութիւնը ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 9½ մինչև 11 ժամ առաւօտեան, Բժշկապետ Անանով։

ՓՕԹԻ-ԹԻՖԼԻՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Թիֆլիսից մինչև փօթի (ճանապարհորդների գնացքը) 9 ժամին 21 րօպէ առաւօտեան։ Մինչև Միխայլովօ (խուռն գնացքը) երեկոյեան 5 ժամ. 18 րօպէ։

	առաւօտ։	երեկոյեան.
Թիֆլիսից	9. 21	5. 18
Գօրի	11. 58	9. 43
Միխայլովօ	1. 29	11. 59
Րիօնի	6. 47	
Փօթի	9. 40	
	առաւօտ։	
Փօթիից	9. 13	
Րիօնի	12. 13	
Միխայլովօ	5. 39	1. 37
Գօրի	7. 5	4. 8
Թիֆլիս	9. 31	7. 56

Թիֆլիս գալիս է առաջին գնացքը երեկոյեան 9 ժ. 31 ր. երկրորդը՝ առաւօտեան 7 ժ. 56 ր.

Տեղերի գինը՝ Թիֆլիսից

	I կլաս.	II կլ.	III կլ.
Մցխէթ	90	68	38
Գօրի	3. 20	2. 40	1. 33
Սուրամ.	5. 22	3. 92	2. 18
Րիօնի	9.	6. 75	3. 75
Փօթի.	13. 1	9. 75	5. 42

ՓՕՍՏ

Ամեն տեսակ թէ նամակներ, թէ լրագիրներ և թէ ծանր փօստ ամեն տեղ ուղարկելու, ընդունվում են ամեն օր, առաւօտեան 8 ժամից մինչև 1 և կէսօրից յետոյ 3 ժամից մինչև 7։ Իսկ կիրակի օրերը հասարակ նամակներ մինչև 10 ժամ առաւօտեան և 3—7 երեկոյեան։

Ռուսաստանից և Արտասահմանից փօստը ստացվում է Թիֆլիսում ամեն օր։ Բագուի տրակտից՝ երեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ։ Փօթի-Թիֆլիսեան երկաթուղուց ամեն օր։ Նուխու տրակտից չորեքշաբթի և կիրակի։ Բելիկլիւչի տրակտից երեքշաբթի և շաբաթ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ

	կօպ.
Բաց նամակ արժէ	4
Ռուսաստան և Եւրօպայի բոլոր երկիրները նամակը արժէ	7
Ամերիկա	8
Պարսկաստան	8
Հնդկաստան	70
Եգիպտոս	27

ԲԺՇԿԱՆՈՑ

Հիւանդների ընդունելութիւնը ժամը 9-ից մինչև 1 ժամը կէսօրից յետոյ։

Երկուշաբթի. Լիսիցեվ ներքին հիւանդութիւնների, Ստավսկի վեներական և կաշուի հ., Գօրալեվիչ ներքին հ., Բօտինեանց կանանց և երեխայոց հ., Քուչարեանց վիրաբուժական և կանանց հ. օպէրացիական մասը։

Երեքշաբթի. Մինկեվիչ վիրաբուժական հ., Բէյխ աչքի հ., Ա. Բախուտով մանկաբարձական, կանանց, և մանկական հ., Վերմիշեվ ներքին հ., Բաբաեվ ջղային և հոգեկան հ.։

Չորեքշաբթի. Լիսիցեվ ներքին հ., Ստավսկի վեներական և կաշու հ., Պօմէրանցով կրծքի հ.։

Հինգշաբթի. Վերմիշեվ ներքին հ., Բօտինեանց կանանց և երեխանց հ., Քուչարեանց սիֆիլիտական և միզային գործարանների հ., Բաբաեվ ջղային և հոգ. հ.։

Ուրբաթ. Լիսիցեվ ներքին հ., Ա. Բախուտով մանկաբարձական, կանանց և երեխանց հ.։

Շաբաթ. Մինկեվիչ վիրաբուժական հ., Բէյխ աչքի հ., Ստավսկի վեներական և կաշու հ., Վէրմիշեվ ներքին հ., Բաբաեվ ջղային և հոգ. հ.։

«ՄՇԱԿԻ» ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

—

—ԹԻՖԼԻՍ. Այցելու տիկ. Ձեր նամակը Թանդօյեան ուսումնարանի մասին հետաքրքիր չէ։ Գցեցինք զամբիւղը։

—ԹԻՖԼԻՍ. Գ. Իրողութիւնը, որի մասին դուք գրում էք, վաղուց յայտնի է մեր ընթերցողներին։

—ԱԽԱԼՔԱԼԱՔ. Խս. Մ. Մենք միայն «Արարատեան ընկերութեան» հետ յարաբերութիւններ ունենք։

—ԷՋՄԻԱԾԻՆ. *** Նամակը կը տպենք հետևեալ համարներից մէկում։ Նամակի մէջ բոլորովին կէտադրութիւն չը կայ. այդ աններելի է մի բարձրաստիճան հոգևորականին։

—Վ.-ԱԳՈՒԼԻՍ. Տեղացի ուսուցիչներ. Ձեր պատասխանը կը տպենք, երբ մեզ կուղարկէք։

Дозволено Цензурою 11 Іюля 1879 г. Тифлисъ. Տպարան Ա. Ա. Միխելսօնի Типографія А. А. Михельсона